

Ýurdumyzda Garaşsyzlygyň hem Bitaraplygyň buýsançly duýgulary her ýylyň güzünde has-da dabaraly taýýarlyklar bilen başlanýar. Syýasy hem- de dünýä ähmiýetli wakalaryň köp bolmagy Garaşsyz watanda zähmet çekýän raýatlar üçin has- da buýsandyryjydyr bilen bezelip, ýurdumyzyň buýsançlardan doly günini bu ajaýyp mekany gül ýakasy hökmünde ýene bir gezek ykrar eder. Adamzadyň diňe parahatçylyga, agzybirlige, gadyr-gymmatlylyga, salyhatlylyga gönügen ruhy baýlyklaryndan uly hazyna döräpdir. Ähli ýurtlara Hazarýaka ýurtlaryan öz gyzgyn gujagyny ýaýan Hazar deňzi bolsa, Hazarýaka döwletleriniň arasynda iň bir meşhur häsiýete eýe bolan tebigy baýlygymyzdyr. Ýurdumyzda ýaňy- ýakynda «Awaza» milli syýahatçylyk zolagynda geçirilen Hazar deňziniň günü mynasybetli baýramçylyk çäreleri hem-de maslahaty bolsa, Garaşsyzlyk toýumyzyň öň ýanynda türkmen halky üçin hem-de dünýä halklary üçin edilýän işleriň netijeliligini görkezýän baýramçylyk Hazarýaka döwletler tarapyndan her ýyl bellenilme adatyna eýe boldy. Her ýyl bellenilýän adat bolsa, Hazarýaka döwletleriniň durmuşynda uly orna eýe bolan meseleleriň çözüdini tapmaga mümkinçilik döreder. “Hasy1” myhmanhanasynda geçirilen «Hazar deňzi — dostluk we ylalaşyk deňzi» atly ylmy- amaly maslahat Hazarýaka döwletleriniň durmuşynda uly ähmiýete eýedir. Türkmen topragynyň her daban ýeri barada taryhy maglumatlar saklanyp galypdyr. Türkmenistanyň çäklerinde arheologlar tarapyndan geçirilen gazuw-agtaryş işleriniň netijesinde, şol döwürleriň maddy gymmatlyklaryna we sungatyna degişli maglumatlar bize aýan boldy. Olaryň köpüsi adamzat ýaşasynyň we medeniýetiniň ösüş taryhyny öwrenmekde dünýäde meşhurlyk gazandy. Bu ýerlerde tapylan sungat eserleriniň köpüsi dünýä medeniýetiniň taryhynda özüne mynasyp orun tapdy. Ýurdumyzyň buýsançly gününde türkme raýatlarynyň buýsanjy has- da artýar. Görülýän taýýarlyklar halk bähbitli işlerde netije beren döredijilik, ykdysady ugurlar , dostana gatnaşyklaryň hem- de täsirli tebigaty hakda köp belläp geçýär. Onuň jadyly derman ösümlikleri hem türkmen ykbalyny täze bir eýýäme alyp barýan ,gelejegi güneşli döwlet boljakdygyny ata- babalarymyz asyrlaryň dowamynda aýdyp geçipdirler.

Türkmen halky daşky gurşawa, tebigata aýawly çemeleşip, ony gözünüň göreji dek gorap gelýär. Gahryman Arkadagymyzyň taýsyz tagallalary bilen halkymyzyň bu ýörelgesini Berkarar döwletimiziň Täze eýýäminiň Galkynyşy döwründe ýurdumyzy ösdürmek, ýurdumyzy bagybossanlyga öwürmek boýunça uly işlerde hem nusgalyk hökmünde öňe tutulýar.

Gözel tebigatymyzyň baýlyklaryny türkmen halkynyň ýaşasýş-durmuşynyň geljekde has-da gülläp ösmegi üçin ýerlikli peýdalanmak, sahatly topragymyzyň berekedini has- da artdyrmak, ýurdumyzda alnyp barylýan esasy işleriň biridir. Ýurt baştutanymyz hem Gahryman Arkadagymyzyň paýhasly kitaplaryndan ugur alyp, türkmen topragynyň baýlyklaryny aýap saklamak hem- de olary gözümüzüň göreji ýaly saklamak ugurlary boýunça nijeme işler alyp barylýandygyna şaýatlyk edýär.

Gahryman Arkadagymyzyň başlangyçlary bilen döredilýän tokaýlyklar, bagy-bossanlyklar oňaýly mikroklimaty emele getirýär, daşky gurşawy arassa saklamaga mümkinçilik döredýär.

Türkmen diýary ösüşlerden ösüşlere tarap ýokary göterilýär. Her bir pudakda bolşy ýaly türkmen diýarynyň ähli pudaklary hem bu günki gün ösýär, özgerýär. Sanly ykdysadyýetiň netijesinde öz gymmatyny artdyrýar. Sanly ykdysadyýet adalgasy häzirki wagtda syýasatçylar, ykdysatçylar we bilermenler tarapyndan giňden ara alnyp maslahatlaşylýar. Häzirki zaman ösüş ugurlary boýunça her bir pudagyň öz ösüşlerine eýe bolmagy bolsa, gülläp ösýän diýarymyzda ösüşleriň has- da köpeliändigini alamatlandyrýar. Ähli ugurlarda sanly ulgamyň ornaşdyrylmagy halkyň häzirki zaman tehnologiýalaryndan netijeli ulanyp, zähmet öndürijiligini artdyrmaga-da ýardam berýär. Häzirki zaman tehnologiýalary bieln tehnologiýalaşdyrylan üstünlikli işler bolsa, ýer ýüzünde ösüşleriň saglamyny görkezýän görkezijileridir. Sanly ykdysadyýetiň ösdürilmegi, sanly amatlyklaryň elýeterliliginiň ýokarlandyrylmagy, sanly serişdeleriň ykdysadyýete giňden ornaşdyrylmagy we peýdalanylmagy ýurdumyzyň dünýäniň sanly giňişligine işjeň goşulyşmagyny, onuň halkara bazarda bäsdeşlige ukyplylygynyň düýpli ýokarlandyrylmagyny we milli ykdysadyýetimiziň ösüşiniň täze innowasion tapgyryna geçilmegini üpjün edýär. Bu ugruň ösmegi üçin döwlet-jemgyýet-lym-işewürlük gatnaşyklarynda düýpli özgerişleriň amala aşyrylmagy hem zerur şertleriň biridir. Çöllük ýerlerde sazak, daglyk ýerlerde arça, derýa inkär edip bilmejek syrlaryň üsti açyldy. Türkmen halkynda örän irki döwürlerden bäri gözelligiň çäýän türkmen tebigaty Zeminiň hem ondaky ýaşayşyň niçiksi owadandygyny, nuranadygyny dünýä ýaýýar. Gahryman Arkadagymyzyň parasatly baştutanlygynda ýurdumyzda daşky gurşawy goramaga, türkmen topragynyň tebigy baýlyklaryny netijeli ulanyp, ekologiýa howpsuzlygyny üpjün etmäge gönükdirilen wezipämize girýändir. Biz bolsa, şeýle mümkinçiliklerden peýdalanyň, ene ýeriň baýlyklaryny aýawly saklap, öz ýaşayan tebigatymyzy öňküsinden has ýaşyllaşdyrmak üçin elimizden gelenini aýamaly däldir. Şeýle ýagdaýlar hem diňe medeniýetiň, onda- da dil medeniýetiniň üsti bilen amala aşyrylýar diýsek, ýalňyş bolmaz. Bu mesele bilen bolsa, esasan ylym meşgullanýar. Ine, şol ylym hem dil ylymy, dil ylymyny esaslandyryň hem gelip çykyş, arhiologiýa, nazaryet şahalary diňe günbatar alymlarynyň hem subutnamalarynda görýäris. Biz näme hakda hem bu günki günde ýurdumyzda edilýän işleriň, ösüşleriň netijeliligi bilen kesgitlenmesidir. Şeýle mümkinçilikleriň döredilmegi bolsa, türkmen medeniýetiniň üstünliklerine guwanmak üçin halkymyzyň bu günki ýurdumyzyň ösüşlere wagyz işleriniň möhümdigi düşnüklidir. Ýol düzgünleriniň hereketleri üçin piýada geçelgelerden geçmedik ýagdaýynda jerime tölegleriniň düzgünleri bilen birlikde, tertip- düzgüni saklamak we ony başarnykly berjaý etmek çäreleri hem üznüksiz amala aşyrylmagy bu diňe halk bähbitli edilýän işlerden nyşandyr. Ýollarda howpsuzlyk çärelerini berjaý etmek boýunça edaralarda, ýurduň bilim edaralarynda tomus dynç alyş

möwsüminden soňra güýzüň ilkinji günlerine düşýändigini tötänden däl. Hut şu döwürde ýol howpsuzlygy çärelerini işjeňleşdirmegi toms dync alyş möwsüminden soň pyýadalaryň ünsüni üpjün etmekde alnyp barylýan işleriň biri bolan bu ajaýyp döp bu günki gün has-da ýaýbaňlanýar. Jemgyýetimiziň baş baýlygy bolan adam hakyndaky aladany ähli atly biraýlyk her ýylyň sentýabr aýynda üstünlikli gadamlar bilen ýurdumyzda raýatlaryň howpsuzlygyny gazanmak ugrunda edilýän işleriň netijesidir. Döwletimiziň bagtyýar raýatларыnyň her biriniň ömrüniň rahatlygyny, howpsuzlygyny gazanmakda edilýän işleriň sanardan köplügini üpjün etmek düzgünleri diýseň ýokary derejeli geçirilmegi her bir ugurda üstünliklere beslenýär. Hut şol sebäpden hem, biraýlygyň çägendäki çäreleriň diýseň baý mazmuna eýe bolmak bilen, jemgyýetimizde giň seslenme tapýandygy buýsandyryýar. Bu babatynda ýörite düzülen meýilnamalar esasynda geçirilýän wagyz- nesihat duşuşyklarynda hem aýdyň beýany tapýandygy düşnüklidir. Bu aladalar elbetde raýatlar üçindir.

Täze awtomobil ýollary gurlup, olaryň durkunyň täzelenmegi, ýol şertleriniň dünýä derejesinde kämilleşmegi, awtoulag serişdeleriniň sanynyň ýylsaly köpelmegi bilen ýollardaky hereketiň tükeniksiz hem-de zyyüzülmesine şaýat bolmak meseleleri bolsabu günki gün hereketiň guralysyna we howpsuzlygyny üpjün etmäge bolan talaplary ýokarlandyryýar. Türkmenistanyň bitaraplyk syýasaty, geografik taýdan amatly ýerleşmegi şertlenendir. Ýol-ulag hadysalarynyň, düzgün bozulmalaryň, dykynlaryň döremegine, awtoulaglaryň ulanyş görkezijileriniň peselmegine we beýleki ýaramaz ýagdaýlara getirýändigini mälimdir.

Russiýanyň, Italiýanyň, Polşanyň alymlary bilen bilelikde, türkmen alymlary Türkmenistanyň çägendäki belli taryhy ýadygärliklerinde gazuw-agtaryş işlerini geçirýärler, täze bütindünýä taryhyna uly goşant goşdy. Dünýäniň taryhyna ýaň salan bedew atларыnyň täsin hereketleri bu günki gün in bir gözle şekilde ahal- teke bedewlerinde saklanýar we atlar biziň in eziz jandarларыmyz hökmünde ýurdumyzda gaýry tutulýar. Onuň gymmaty başgaçadyr. Hazar deňzi bilen bagly Türkmenistan bu wajyp ugurdaky halkara hyzmatdaşlygyň işjeň gatnaşyjysy bolup, Nebit gaz ulgamynda bilen baglanyşly işleri amala aşyrmakda edilýän işleriň has ýokarlandyrmagy has uly üstünliklere ýetmäge mümkinçilik döredýär. Döwlet Baştutanymyz Arkadagly Gahryman Serdarymyzyň şu ýylyň iýun aýynda Aşgabatda geçirilen altynjy Hazar sammitinde eden çykyşynda Hazar deňzi sebitinde berk, uzak möhletli we bölünmez howpsuzlygy üpjün etmekde baştaraplaýyn hyzmatdaşlygyň ähmiýetini nygtamagy diňe bir biziň halkymyz üçin däl, eýsem dünýä halkalarynyň, esasan hem Hazarýakasynda ýaşayan halklaryň durmuşyndaky özgertmeler üçin ägirt uly ähmiýete eýedir. Hormatly Prezidentimiz Hazar deňzini “Mümkinçilikler deňzi” diýip atlandyrmagy bolsa, “Biz bilelikde Hazar sebitiniň parahatçylyk we ösüş üçin howplardan azat bolan durnuklylyk hem-de ynanyşmak zolagy bolmagynda galmagy üçin ähli tagallalary etmelidir diýen sözleriniň

nijeme ýurt, nijeme halk üçin gelejeginiň şygary bolmagy Milli Liderimiziň oňyn başlangyçlary esasynda taryhy bilen şu güne birlikde gelen Hazaryň halklarynyň döwlet ähmiýetli işlerinde uly ähmiýete eýedir. Türkmenistan umumyazar gepleşiklerine işjeň gatnaşmak bilen, bu işe mundan beýläk-de öz goşandyny goşmaga, ähli meselelere gyzyklanma bildirip, mümkinçilikleriň giňemegi bolsa, ähliumyry adamzat üçin edilýän işlerde Hormatly Prezidentimiziň taýsyz tagallasynyň bardygyna şaýatlyk edýär. Hazar güniniň bellenip geçilmegi bolsa, bu babatynda edilýän işleriň naýbaşysydyr. Sanly tehnologiýalary ornaşdyrmak, suwuklandyrylan gaz ýüklenen demir ýol wagonlarynyň dünýä ýaýramagy ýurdumyzyň ykdysady ugurlarynyň gün geldikçe ösmegi bilen birlikde biziň türkmen topragymyzyň umumy taryhy çeşmelerde bellenip geçilýär. Munuň özi bereketli topragymyzda ýaşayn gün geldikçe öz ösüşlerinde ýokary hilli netije gazanýan halkymyzyň şatlygyna şatlyk goşýar. Milli ykdysadyýetimiziň pudaklarynda şu ýylbirnäçe işleriň nebit we gaz pudaklarynda amala aşyrylmagy biziň buýsanjymyzy öňküsinden hem artdyrdy. Diýarymyzyň nebit we gaz käni çykýan ýerlerinden alnan önümiň bahasy has-da artyp, beýik ykdysady ädimleri ätleýär. Häzirki döwürde sanly ykdysadyýetiň bu ösüşlerdäki orny bahasyna ýetip bolmajak mümkinçilikleri giňeltmegi bizi bu ulgamyň hünärmeni hökmünde buýsandyryýar. Nebit we gaz ulgamy- da bu ugurda kesgitlenen işleriň ählisinde üstünliklere eýe boldy. Biziň halkymyz gadymy döwürlerden bäri bir- birege goňsuçylyk gatnaşyklarynda kömek etmek, ýardam bermek hem-de bir-birek bilen ynsanperwer gatnaşyklaryny ýola goýmak esasynda ýaşýar. Ýurdumyzyň Hazar deňziniň kenarynda ýerleşmegi dünýä ykdysadyýetine aralaşmagyň üstünlikli çözümlerine barýan ýollardaň biridir. Genji-hazynalaryň saklanylýan gaznasyndan geçirdi. araşsyzlyk toýmuzda öz gözelligi bilen haýran galdyryýan diýarymyzyň ösüşlerinde nebit- gaz ulgamynyň hem aýratyn ornunyň bardygyny bellemek gerek, ol ulgamdaky hünärmenler dünýäniň halkara nebit we gaz kompaniýalarynyň hünärmenleri bilen bäsleşýärler. Ýurdumyzyň ýuregi bolan gözəl paýtagtymyzda her ýyl geçirilýän baýramçylyk dabarasyna gatnaşýan nebit we gaz ulgamynyň işgärleri hem beýleki ulgamlaryňkydan beýlede oturanoklar, işjanly, erjel. Garaşsyzlyk dabarasyna bolsa, bizi raýat hökmünde buýsandyryýar. Aşgabat özüniň çäklerini giňeldýär hem-de barha owadan, ýaşamak, zähmet çekmek we dynç almak üçin oňaly, has arassa we bagy-bossan şähere öwrülýär.

Türkmen Halkynyň Milli Lideri Gahryman Arkadagymyzyň görelde mekdebinden ruhlanylýan ýol ýörelge baýdak edinen Arkadagly Serdarymyz hem- de ýurdumyzyň ýaşlary hem bu günlerki günde ýurdumyzyň gelejegini ýokary götermek üçin Milli Liderimiziň hem-de Arkadagly Serdarymyzyň daşyna jem bolup, zähmet çekýärler. «Hazar deňzi — dostluk we ylalaşyk deňzi» atly ylmy-amaly maslahat Hazaryň döwletleriniň arasyndaky ykdysady çözümdü hem oňyn ýola goýmakda uly mümkinçiliklere eýedigini subut etdi. Forumyň dowamynda kenaryň ýurtlaryň durnukly ösüşi üpjün etmekde esasy şertleriň

jemlenmesine esaslanýan hyzmatdaşlygynyň möhüm meseleleriniň giň topluny ara alnyp maslahatlaşyldy. Bu şertler ykdysady, durmuş we ekologik meseleleriň bitewi toplumynyň çözgüdini özünde jemleýär. Aşgabatda geçirilen altynjy Hazar sammitiniň jemlerine ýokary baha berilmegi, deňizde hyzmatdaşlygyň möhüm meselelerine degişli baştaraplaýyn pudaklaýyn resminamalaryň birnäçe taslamalary bar, türkmen tarapynyň tagallalary netijesinde, köp babatda olary ylalaşmak boýunça öňegidişlik gazanylmagy häzirki zaman ösen ykdysady özgerişlerde ilkinji mysallaryň biri boldy. Gahryman Arkadagymyzyň hem-de Hormatly Prezidentimiziň tagallasy bilen edilýän işler, bu ugurda döredilýän mümkinçilikler gelejegiň has-da ýokary derejede ösjele ykdysady mümkinçiliklerinden habar berýär. Hazar deňziniň durnukly ösüşiniň biziň ýurdumyzdaky ekologik ulgamlara hem-de daşky gurşawa täsiriniň durnuklylygyny Hazarýaka döwletleriň ählisiniň bilelikdäki maksatlary hem-de tagallalary netijesinde ýetmegiň mümkindigi subutnama boldy. Hazar deňzi bilen baglanyşykly ähli ugurlary öz gerimine alýan hukuk resminamalaryny bilelikde çözmäge, ylalaşmaga, kabul etmäge taýýardyklaryny görkezdiler. Deňze çykalgasy bolmadyk ösüp barýan ýurtlaryň ulag ministrleriniň maslahatynyň oň ýanynda bu duşuşygyň geçirilmeginiň wajypdygy belenildi. Hazar ägirt uly ykdysady, energetika we ulag kuwwatyna eýe bolan möhüm strategik sebitdir. Hazar deňziniň gününüň jemgyýetçilige dünýäde ähli özara baglanyşyklydygyny ýene bir gezek subut etdi.

Sähragül DURDYÝEWA

**Türkmenistanyň Telekommunikasiýalar we
Informatika institutynyň talyby**